

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Pohjois-Pohjanmaan liitto pitää hallituksen esitystä saaristolain kokonaisuudistusta välttämättömänä lakiuudistuksena, joka tuo lain paremmin tämän päivän tarpeita ja toimintaympäristöä vastaavaksi. Lakiuudistus huomioi yleisen toimintaympäristön muutoksen ja saariston elinvoimaan keskeisesti vaikuttavat tekijät: yleinen ja palvelujen saavutettavuus, kokonaisturvallisuus sekä huoltovarmuus. Saariston erityispiirteet ja kausiasukkaiden merkitys saariston elinvoimatekijänä tunnustetaan. Lisäksi lakiuudistus huomioi edeltäjäänsä paremmin saariston kulttuuriperinnön sekä luontoarvojen vaalimisen. Lakiuudistus huomioi entistä paremmin myös saaristoalueiden erilaisuutta.

Lakiluonnoksen uusi pykälä saariston tilanne- ja kehityskuvasta eduskunnalle saaristoa koskevien politiikkatoimien edistämisestä, keskeisimmistä muutoksista sekä toimien vaikuttavuudesta on erityisen tärkeä osana meneillään olevaa toimintaympäristön muutosta. Lisäksi on tärkeää, että lakiuudistus huomioi valtion ja kuntien lisäksi myös hyvinvointialueen kriittisten palveluiden tuottajina. Saaristokuntien sote- ja palo- ja pelastusalan palveluiden turvaaminen nähdään erityisen tärkeänä.

Saaristokuntia koskevaa pykälää hyödynnetään kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien laskennassa. Lainsäädännön jatkovalmistelussa tulee huomioida saaristokuntien taloudellisten toimintaedellytysten turvaaminen. Tämä edellyttää kausiasutuksen sisällyttämistä saaristoasumisen määritelmään.

Saaristolaki ja sen uudistaminen liittyy kiinteästi oikeuteen valita asuinpaikkansa. Saaristolain päätavoitteissa tulee edelleen alleviivata saariston elinvoimaisuuden kehittämistä ja varmistaa, että saaristossa on mahdollista asua ja yrittää. Samoin on varmistettava saaristossa asuvien vakituisten asukkaiden ja kausiasukkaiden riittävät palvelut, hyvä elämänlaatu sekä turvallinen elinympäristö.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

Kommenttinne 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

§ 3 Saariston käsite

Saariston käsitteen tarkempi määrittely neljän luokan avulla on selkeä. Positiivista on myös, se että luokittelussa on käytetty hyödyksi Suomen ympäristökeskuksen tuottamaa, tietoon perustuvaa, saaristoluokittelua.

4 § Saaristokunta

Saaristokuntia koskeva säädös on merkittävä, koska sillä on vaikutuksia kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien laskentaan. Osa valtionosuuksien laskennallisista kustannuksista määräytyy kunnan saaristoisuuden perusteella. Valtiovarainministeriö maksaa saaristokunnille ja -osakunnille kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia korotettuna saaristo-olosuhteiden vuoksi (laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta, 618/2021).

Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsee Suomen kolmanneksi suurin saari, Hailuoto. Hailuotoon rakenteilla oleva kiinteä yhteys tulee parantamaan Hailuodon saavutettavuutta, mutta muut saaristoisuuden erityispiirteet tulevat kuitenkin säilymään ja korostumaan yhteyden myötä. Tämä lisää merkittävästi kunnan kustannuksia ja investointeja mm. kaavoituksessa, kunnallistekniikassa, vesihuollossa, liikenteessä ja pysäköinnissä. Samoin on oletettavaa, että kausiasukkaiden sekä matkailijoiden määrä tulee kiinteän yhteyden myötä lisääntymään.

Saaristolain kirjausten tulee osaltaan mahdollistaa, että muutokset peruspalveluiden valtionosuudessa toteutuvat Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevan saaristokunta Hailuodon toimintaedellytykset huomioivalla tavalla, siirtymäaikoineen. Myös kausiasutuksen huomioiminen osana saaristokunnan perusteiden määrittelyssä on tärkeää. Kausiasukkaat onkin otettava jatkovalmistelussa huomioon myös kuntien saaristoisuutta koskevassa sääntelyssä, jotta rahoitus vastaisi paremmin aitoa palveluntarvetta.

5 § Saaristoinen hyvinvointialue

Saaristoinen hyvinvointialueen määrittely on otettu osaksi lakiuudistusta ja näin myös hyvinvointialue tunnustetaan merkittäväksi peruspalveluita tuottavaksi toimijaksi saaristoisilla alueilla. On tärkeää, että saaristoinen hyvinvointialueen pisteytyksessä huomioidaan myös kausiasutus sekä tarvittavalla tavalla myös matkailusezonkien tuomat matkailijavirrat ja näiden vaikutukset palveluiden tarpeeseen.

6 § Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa

Pykälän tarkoituksena on varmistaa, että kunnat ja hyvinvointialueet kiinnittävät erityistä huomiota palveluiden saatavuuteen saaristossa. Kuntien ja hyvinvointialueiden olisi siis huolehdittava siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on saatavilla tarpeelliset palvelut.

Lakiluonnoksen jatkovalmistelun tulee alleviivata hyvinvointialueiden velvollisuutta huolehtia siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään saariston erityisolot huomioon ottavat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä palo- ja pelastustoiminta. Sote- sekä palo- ja pelastuspalveluiden järjestämisessä olisi hyvä kuitenkin huomioida myös kausiasutuksen sekä matkailijoiden tarpeet etenkin sesonkiaikoina, sillä asiakasmäärät ja palveluntarve ovat tällöin kasvussa.

Lähipalveluiden saatavuus ja saavutettavuus korostuvat osana saariston erityispiirteitä ja olosuhteita. Saaristoisten kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut edellyttävät huomiointia hyvinvointialueen ja kunnan välisissä strategisissa yhteistyö- ja palvelusopimuksessa. Erityisen tärkeää on turvata etenkin kaikista haavoittuvaisimmassa asemassa olevien henkilöiden lähipalvelut. Oleellista on, että saaristoille hyvinvointialueille osoitetut resurssit kohdentuvat niihin palveluihin ja käyttäjiin, joiden perusteella saaristoisen hyvinvointialueen määritelmä on saatu.

Kommenttinne 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuuden lisääminen lakiin on kannatettavaa.

Kommenttinne 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

9 § Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen

Yleisesti ottaen saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen ja lisääminen lakimuutokseen on erittäin kannatettava asia.

Momentin 4 kohdassa säädettäisiin saaristoasioiden hoidon seuraamisesta. Hoidon seuraaminen on kannatettavaa, joskin on tarve määritellä hoidon seuraamisen vastuutaho.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin saaristo-ohjelman laatimisesta. Ohjelman laatiminen on kannatettavaa, joskin päällekkäistä strategiatyötä on syytä välttää. Näin ollen alueellinen tai muu ylätasoisempi tarkastelu voisi olla paikallaan. Lisäksi ohjelmatyö kannattaisi sitoa saariston tilanne ja kehityskuva -työhön.

Kommenttinne 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

Saariston aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö on keskeinen osa suomalaista kulttuuripääomaa, joka tulee säilyttää ja ylläpitää sekä huomioida saaristolain uudistuksessa. Voimassa oleva saaristolaki ei huomioi saariston kulttuuriperintöä. Lakiluonnos tukee myönteisiä yleisiä ympäristö- ja kulttuurivaikutuksia, mukaan lukien alueidenkäytön suunnittelua koskeva säädös.

Kommenttinne 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

13 § Saariston tilanne ja kehityskuva

Valtioneuvoston eduskunnalle antama saariston tilanne- ja kehityskuva on erittäin kannatettava lisä lakimuutoksessa. Pykälä edistää saaristoa koskevia politiikkatoimia sekä lisää eduskunnan ajantasaista tietoa saariston olosuhteista ja kehitystarpeista. Tilanne- ja kehityskuva muodostuisivat tilastollisesta tarkastelusta (saaristoindikaattorit) sekä laadullisesti osiosta. On tärkeää, että saaristokunnat osallistetaan etenkin laadullisen osan valmisteluun.

Kommenttinne vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

-

Kommenttinne yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

-

Kommenttinne saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta

Parlamentaarinen saaristoasian neuvottelukunta edistää saariston erityispiirteiden huomioon ottamisen päätöksenteossa. Neuvottelukunnalle asetetut tehtävät ovat saaristoalueiden kehittämisen ja edunvalvonnan kannalta keskeisiä. Saaristoasian neuvottelukunnan sihteeristön kokoonpanon osalta näemme tärkeäksi, että sihteeristössä on monipuolisesti edustettuina erilaiset saaristokunnat. Lisäksi on tärkeää, että sihteeristön osaamista hyödynnetään aktiivisesti esimerkiksi valtakunnallisen saaristo- ja vesistöalueiden kehittämisohjelman tai saaristopolitiikan linjausten (saaristopoliittinen periaatepäätös tai muut vastaavat) valmisteluissa.

Rämet Jussi
Pohjois-Pohjanmaan liitto

Kelhä Laura
Pohjois-Pohjanmaan liitto - Maakunnan kehittäminen ja rahoitus